

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף לב

איבעיא להו משל מי: הכיבוד המאכל והמשתה שהבן עושה לאביו, מהממון של מי הוא משלם את ההוצאות, של הבן או של האב?

מיתיבי וכו' מה להלן בחסרון כיס: כנאמר שצריך לכבד את ה' מההון שלך, כך גם כביבוד הורים מהכסף שלך. עד כאן הברייתא. הגמרא מוכיחה שהכיבוד הוא משל בן, כי אחרת על איזה חסרון כיס מדברת הברייתא?

דחייה: לביטול מלאכה: החידוש בפסוק הוא שאמנם הוצאות הכיבוד הם משל אב, אבל הבן צריך להפסיד את ה"יום עבודה" כשהוא מטפל באביו.

ת"ש ב' אחים: או שני שותפים, או האב ובנו - פודים זה לזה מעשר שני. (את המעשר שני צריך להעלות לירושלים ולאכול, אבל ניתן לפדות אותו על כסף ולהעלות את הכסף ולקנות בו אוכל בירושלים. הפודה מעשר שני צריך להוסיף כסף בשיעור חומש מהשווי של הפירות. דין זה נאמר דוקא בבעלים, אבל אם אדם אחר פודה את המעשר שני הוא פטור מחומש).

כשהבן פודה את 'המעשר שני' של אביו (וכן להיפך) הוא לא צריך לתת חומש כי הוא נחשב כאדם אחר, ואפילו שהם אוהבים זה את זה ומפרנסים זה את זה. וכן אם יש לבן 'מעשר עני' הוא יכול להאכיל את אביו במעשר הזה אם אביו עני.

מוכח שהכיבוד משל אב. כי אם הכיבוד משל בן, הרי אם לא היה לו מעשר עני הוא היה צריך להאכיל את אביו מכספו הפרטי, ואם כן נמצא שהוא 'פורע חובו משל עניים' ואיך מותר לו לעשות כן?

דחייה: לא צריכא להעדפה: מדובר שאת המזון הבסיסי הוא נותן לאביו מכספו הפרטי, אבל אביו צריך ליותר מכך. ואמנם מצות כיבוד אב היא במידה בינונית, ולכן הוא יכול לממן את התוספת שאביו צורך ממעשר עני.

קושיא: אי הכי: מדוע נאמר על כך שתבוא קללה על מי שמאכיל את אביו מעשר עני? והרי מדובר בהעדפה ומותר לעשות כן. **תירוץ:** **אפילו הכי זילא ביה מילתא:** אפילו שמותר אך זהו זלזול בכבוד אביו שהוא מפרנס אותו ממעשר עני ולא מכספו. (וכל זה דוקא כשיש לבן אפשרות כספית לממן את צרכי אביו, אבל אם לא - מותר לו לממן את אביו ממעשר עני. שו"ע).

ת"ש שאלו את רבי אליעזר וכו' ואי אמרת משל אב: אם הכיבוד הוא רק מהממון של האב, אם כן בהכרח שרבי אליעזר מדבר במקרה שהאב זורק את הארנק של עצמו. ואם כן מה אכפת לבן, ומה הגדלות שהוא לא מכלימו? אלא בהכרח מדובר שהוא זורק ארנק של הבן. וראייה שמצות כיבוד משל בן.

דחייה: בראוי ליורשו: מדובר בארנק של האב, ובגלל שהבן עתיד לירש את אביו הוא מפסיד מכך שהוא זורק את הארנק לים.

וכמו המעשה ברכה בר רב הונא. רב הונא קרע בגד משי יקר בפני רבה בנו, כדי לראות האם הוא יכעס והוא יאמר לאביו דבר שלא כראוי, או שלא.

קושיא: ודלמא רתח וכו': איך רב הונא עשה זאת, והרי אולי רבה היה כועס ורב הונא היה עובר על לאו של 'לפני עיור לא תתן מכשול'? **תירוץ:** **דמחיל ליה ליקריה:** רב הונא מחל מראש על כבודו (ואב שמחל על כבודו - כבודו מחול), ואז גם אם רבה היה אומר דבר שלא כראוי - הוא לא היה עובר על מצות כיבוד אב. **קושיא:** **והא קעבר וכו'. תירוץ:** **דעבד ליה בפומבייני:** רב הונא קרע את הבגד במקום התפירות והבגד לא התקלקל. **קושיא:** **ודילמא משום הכי לא רתח:** אולי בגלל זה רבה לא כעס? **תירוץ:** **דעבד ליה בשעת ריתחיה:** רב הונא עשה זאת בשעת כעסו של רבה, ואם רבה לא היה נזהר בכיבוד אב הוא היה אמור לכעוס על זה.

מתני ליה רב יחזקאל: אם נתערבו בני אדם החייבים מיתת בית דין זה בזה, ולא ידוע מה עונשו של כל אחד, נותנים להם את העונש הקל שביניהם. נחלקו רבי שמעון וחכמים האם מיתת שריפה חמורה יותר מסקילה, או שסקילה חמורה יותר. לדעת רבי שמעון שריפה חמורה יותר.

רב יחזקאל שנה משנה לבנו, כך: אם נתערבו הנשרפים בנסקלים - כולם ידונו במיתת סקילה כי השריפה חמורה יותר. שמע זאת בנו השני רב יהודה, ואמר לו: אבא אל תשנה כך. כי אם נתערבו הנשרפים בנסקלים זאת אומרת שהנסקלים הם הרוב, ואם כן הסיבה שכולם נידונים בסקילה אינה בגלל שהיא קלה יותר, אלא

בגלל שהם בטלים ברוב! אלא תשנה כך: אם נתערבו נסקלים בנשרפים - כולם נידונים בסקילה אפילו שהרוב מהנשרפים בגלל שהשריפה חמורה יותר.

א"ל אי הכי: אמר לו אביו: אם כך מדוע חכמים אומרים שידונו בשריפה כי הסקילה חמורה יותר? והרי מדובר שהרוב הם מהנשרפים, ואם כן הסיבה שהם נדונים בשריפה אינה בגלל שהסקילה חמורה אלא בגלל שזה הרוב!

א"ל התם: א"ל בנו: רבנן הוסיפו את המשפט 'שהסקילה חמורה', בשביל לחלוק על רבי שמעון שאמר 'שהשריפה חמורה'. אבל באמת לא זה הטעם שלשיטתם נידונים בשריפה, אלא בגלל שהולכים אחר הרוב.

א"ל שמואל לרב יהודה: שמואל שמע את דברי רב יהודה, ואמר לו: אל תאמר כך לאביך כי אין זה כיבוד הורים.

קושיא: כך כתוב בתורה? **צעורי קא מצער ליה:** איך מותר לומר לאבא 'כך כתוב בתורה', והרי זה מצער אותו שאומרים לו שבעצם הוא עבר על התורה. תירוץ: אלא.. **מקרא כתוב תורה כך:** הוא רק קורא לפניו את הפסוק כמו שהוא, והאבא כבר יבין מעצמו שהוא טעה.

אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות: אבא מבקש ממני להביא לו כוס מים, ויש לי מצוה אחרת שאני צריך לעשות כגון לקבור את המת.

שנאמר וה' הולך לפנייהם יומם: ואם ה' מחל על כבודו והולך את העמוד הענן ועמוד האש לפני עם ישראל, ודאי שהרב יכול למחול על כבודו. רבא חולק על כך: כי הקב"ה התורה שלו והוא יכול למחול על כבודה, אבל כבוד הרב נובע מכבוד התורה שהוא למד, וכי האם התורה היא שלו שהוא יכול למחול עליה?

הדר אמר רבא: חזר בו רבא ואמר שהתורה אכן של הרב. כנלמד מהפסוק שבהתחלה התורה נקראת "כִּי אִם בְּתוֹרַת יְהוָה חֲפָצִי" ולאחר מכן היא נקראית "**וּבְתוֹרַתוֹ יְהוָה יוֹמָם וְלַיְלָה**", דהיינו לאחר שהוא למד אותה היא נעשית שלו. וממילא הוא יכול למחול על כבודו.

איני והא רבא משקי בי הילולא: רבא חיתן את בנו, והשקה כוס של יין לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע והם קמו לכבודו, אבל כשהוא השקה את רב מרי ורב פנחס בריה דרב חסדא הם לא קמו לכבודו. רבא הקפיד ואמר להם: אתם חשובים בעיניכם כחכמים ולכן לא עמדתם בפני, האם החכמים שכן עמדו אינם חכמים?

ותו רב פפא: מעשה דומה ברב פפא בחתונת בנו שהקפיד על שלא קמו לכבודו. הקושיא: הרי רבא אמר שהרב שמחל על כבודו מכבודו מחול. והרי רבא מחל על כבודו כשבא למזוג להם את הכוס, ואם כן מדוע הוא הקפיד?

תירוץ: **אפילו הכי הידור מיעבד ליה בעו:** גם כשהרב מוחל על כבודו היה עליהם לכבד אותו ב'הידור' = לזוז מעט כאילו הם רוצים לעמוד.

אמר רב אשי וכו'.

מיתיבי מעשה: ורבן גמליאל היה הנשיא. מדברי החכמים בסיפא מוכח שנשיא שמחל על כבודו מכבודו מחול.

תירוץ: **אלא אי אתמר הכי אתמר וכו':** הסיבה שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, בגלל שהתורה מצווה 'שתהא אימתו עליך' ואם הוא יוכל למחול על כבודו לא תהיה אימה מפניו (ריטב"א).

*

ת"ר מפני שיבה תקום: הברייתא דורשת את הפסוק **"מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרָתְךָ פָּנֶיךָ זָקֵן וְיִרְאַתְךָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ-הוָה"**

זקן אשמאי: רשע ועם הארץ

ה' קנני ראשית דרכו: פסוק זה נאמר על החכמה. ו'זקן' נוטריקון: זה קנה חכמה.

לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור: כלומר קימה שיש בה 'כבוד', ולכן צריך לעמוד בתוך ד' אמות של הזקן שאז ניכר שהוא עומד מפניו.

יכול יהדרנו בממון: אולי כוונת הפסוק לכבד את הזקן בנתינת ממון?

דבר המסור ללב: לליבו של אדם ואינו ידוע לרואים האם התעלם או שבאמת לא ראה.

מנין לזקן שלא יטריח: שלא יטריח את הציבור לעמוד בפניו אם הוא יכול ללכת בדרך אחרת.

אפילו כל שיבה במשמע: כלומר אפילו זקן אשמאי.

קושיא: **רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא:** מה ההבדל ביניהם?

תירוץ: איכא בינייהו יניק וחכים: צעיר וחכם. לדעת תנא קמא אין 'זקן' אלא זקן שהוא חכם, כמו שלומדים משבעים זקני ישראל שהיו זקנים וחכמים. אבל לדעת ריה"ג 'זקן' אין משמעותו כלל זקנה אלא חכמה, שהרי הוא משנה את משמעות המילה 'זקן' ודורש אותה 'זה קנה חכמה', ולכן אפילו יניק וחכים נקרא זקן.

מאי טעמא דרביה"ג וכו': לפי תנא קמא שהמצוה היא רק בזקן שהוא גם חכם - היה צריך הפסוק לכתוב את ה'שיבה' (זקנה) וה'זקן' (חכמה) צמודים זה לזה, ולא לחלק את הפסוק לשני חלקים.

אלא שיש כאן שני חלקים: א. מפני שיבה תקום דהינו אדם זקן. ב. והדרת פני זקן דהיינו יניק וחכים. ואמנם לדעת תנא קמא גם הזקן צריך להיות חכם, אלא שאפילו אם הוא חכם שאינו מופלג צריך לקום בפניו. ואילו היניק וחכים צריך להיות חכם מופלג בכדי שיקומו לפניו (תוס').

ות"ק: עונה: הסיבה שהפסוק חילק את השיבה והזקן לשני חלקים כדי להסמיק את ה'זקן' ל'ויראת' לדרוש כנ"ל שלא יטריח את הציבור.

ותנא קמא מאי טעמא: לפי ריה"ג שיש כאן שני חלקים היה צריך הפסוק לכתוב 'קימה' ו'הידור' בשניהם. דהיינו "מפני שיבה תקום והדרת, תקום והדרת פני זקן". אלא בהכרח שיש כאן אדם אחד דהיינו זקן שהוא חכם.